

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

W. Janse, Loosdrecht

De zonde van het teruggrijpen (2)

Chiël uit Bethel (1 Kon. 16:34)

„In zijn dagen herbouwde de Betheliet Chiël Jericho. Ten koste van Abiram, zijn eerstgeborene, grondvestte hij het; ten koste van Segub, zijn jongste, plaatste hij poortdeuren – naar het woord des HEREN, dat Hij gesproken had door de dienst van Jozua, de zoon van Nun.” Deze tekst, bekend uit de kernwapendiskussie, wordt wel aangevoerd in het pleidooi voor de strategie van de open grenzen. Moest Jericho, de sleutelstad, de toegangspoort tot Kanaän, na haar verwoesting niet blijven open liggen? Chiël, die het land weer dichtspijkt en zich veilig voelt achter die slagboom in plaats van achter de omtuining van Gods beschermende belofte, haalt de vloek over zich en verspeelt zijn nageslacht, zijn toekomst. Zegt dat niet, dat de vrede in onze wereld er komt in de weg van Godsvertrouwen, van de open hand, niet van de gebalde vuist? Bij nadere overweging laat deze tekst zich echter minder makkelijk in bedoelde discussie hanteren.

Gij geheel anders

Als in het boek Jozua de intocht in het beloofde land wordt verhaald, blijkt Jericho de stad te zijn waar alles zich rond concentreert. Kanaän, het land, verdicht zich tot die ene stad. Op Jericho richt zich met het oog dat het land verspielen moet (Joz. 2:1). Bij Jericho hoopt Kanaän zich op: Amorieten, Perizzieten, Kanaänieten, Hethieten, Girgasieten, Chiwwieten en Jebusieten bevolken de stad en maken zich daar breed tegen Israël (24:11). Kanaän concentreert zich in de zeven volken, de zeven volken concentreren zich in Jericho. De stad is niet zo maar een hindernis: in een dubbele representatie is Jericho samenballing van alles wat kanaänitisch heet. De tegenstand die zij biedt is de tegenstand van het kanaänitisme, de doehet-zelf-religie met het levensideaal dat haaks staat op wat God met *leven* bedoelt: niet een sloven en slaven om eigen bestaanszekerheid te garanderen, maar een leven dat bevrijd is uit de slavernij. De vijandschap van Jericho is religieus bepaald; het punt in geding is of men zichzelf verlost of wordt verlost.

Dat de HERE verlost blijkt bij uitstek bij Jericho. De tegenstand mag dan compleet zijn, gekenmerkt door het getal van de volheid (zeven volken), de bevrijding die God bewerkt niet minder: zeven priesters met zeven ramshorens trekken met de ark en het volk zeven keer rond de stad, de zevende dag zeven keer, en op de zevende dag (een sabbat? – de rustdag waarop alles tot zijn doel komt) komt de HERE tot zijn doel met zijn verlossing. De buit valt niet het volk maar Hèm toe; Jericho moet met de ban geslagen worden. Mozes had dat al zo bepaald: de stad waarin de gruwel van de afgoderij bedreven wordt moet met de ban getroffen worden.

„Gij zult de stad met de gehele buit met vuur verbranden als een volledig brandoffer voor de HERE uw God, zij zal althoos een puinhoop blijven en niet herbouwd worden” (Deut. 13:12-18). Zo blijve Jericho liggen zonder muur en zonder poort, als een monument van Gods verlossing, maar vooral als een zichtbare waarschuwing: pas op voor het kanaänitisme, want wie niet op de HERE maar op zichzelf vertrouwt zal evenzo ver-

gaan. Gij geheel anders, gij hebt Christus leren kennen. Ik ben de HERE uw God.

Wie teruggrijpt achter de belofte...

De zonde van Chiël, die Jericho herbouwt, ligt niet op het militaire vlak, maar op het fundamentele vlak van de keuze van het hart voor of tegen God. De herbouw van Jericho kenmerkt Chiël als goddeloze, als de dwaas die zegt: er is geen God. „De goddeloze... heeft zich in verwoeste steden gevestigd, in huizen waarin men niet mocht wonen, die bestemd waren puinhopen te blijven... Hij heeft zijn hand uitgestrekt tegen Gód en de Almáchtige getrotseerd... maar hij ontkomt niet aan de duisternis, voor zijn tijd zal het met hem gedaan zijn en zijn palmtak zal niet groenen” (Job 15:20 vv), ook al woont hij in de Palmstad. In *Achabs* dagen herbouwt Chiël de stad. Dat wil zeggen, in de dagen van de koning die meer dan alle koningen voor hem de HERE krenkt; die tegen de opkomende dreiging van Damaskus niet van Jahweh (Hij die is) bescherming verwacht maar van

Inhoud

- 237 Drs W. Janse,
De zonde van het teruggrijpen (2)
- 238 Drs A. van der Dussen,
Calvijn in Afrika?! (5)
- 239 Ds G. V. D. Brink,
Pastorale Notities
- 240 Ds J. Stuij,
Catechese
- 240 Mance ter Andere,
Eenheid als Heelheid
- 242 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 242 M. de Jonge,
Boekbespreking

een alliantie met Etbaäl koning van Sidon (Baäl is met hem is zijn naam); die zich voor de Baäls en Astartes van Izebel neerbuigt en hen van tempel, altaar en cultusbeeld voorziet. In die dagen, als het leven weer als twee druppels water lijkt op alles waar de zeven volken van Kanaän voor stonden, laat Achab zijn architect Chiël daar de kroon op zetten, het symbool van het kanaänitisme: Jericho. Waarmee Chiël teruggrijpt achter de belofte „Ik ben de HERE uw God” naar de tijd dat men in Kanaän leefde met zelfgemaakte goden. In een radikale breuk met het verleden, God en diens vloek negerend. Maar God negeert het verleden niet. Achab en Chiël kunnen het af zonder de Levende? Dan zullen zij het zonder de Levende. Hij hult zich in een stilzwijgen dat een en al waarschuwing is. Jericho, het monument van God, wordt grafmonument: de man die op de vruchtbaarheidsgoden vertrouwde wordt onvruchtbaar, verliest zijn kinderen, verspeelt zijn toekomst. En Baäl die regen geeft... direkt na de geschiedenis van Chiël vervolgt de schrijver: „Toen zei de Tisbiet Elia (Mijn God is Jahweh is zijn naam): zo waar de HERE de God van Israël leeft, er zal deze jaren geen dauw of regen zijn”. Laat Baäl dan voor regen zorgen – en het leven verdort.

... diens palmtak zal niet groenen

Deze geschiedenis vraagt om betrokkenheid. Ook christenen van onze eeuw heeft God bevrijd van verslavende afgoderij, van de baälsgeest, nieuw leven ingeblazen door zijn Geest. Maar soms lijkt het leven weer als twee druppels water op datgene waarvan de Here bevrijdde. Werkt daar de zonde van het teruggrijpen, achter de bevrijding, terug naar het heidendom? Dat teruggrijpen dat een omhooggrijpen, een vergrijp jegens God is, kan een samenleving komen te staan op de geestelijke dood van haar jonge generatie, wier palmtak voor de zomer van haar leven verdort. De bijbel roept in dat verband op tot bekering. Opdat het zwijgen van God moge verkeren in het zwijgen van zijn liefde (Zefanja 3:17).

A. van der Dussen, Haarlem

Calvijn in Afrika?! (5)

Impressies van een maand lesgeven in Bangui

*Alleen de almachtige God geeft wijsheid,
want zijn geest werkt op de mensen in.
Oude mensen zijn niet per se wijzer,
hun leeftijd is geen waarborg voor een juist oordeel.*

Job 32:8,9 Groot Nieuws Bijbel

De geest en de menselijke geschiedenis

Zo goed als de natuur om ons heen slechts voortbestaat doordat God zijn Geest steeds scheppend uitzendt, zo heeft Hij ook bemoeienis met de menselijke geschiedenis, nog helemaal afgezien van het feit of mensen Christus Jezus toebehoren of niet. Voor Calvijn staat het vast dat ook goddelozen verkeren in de invloedssfeer van de Heilige Geest. Dat lijkt in regelrechte tegenspraak te zijn met 1 Cor. 12:3, waar Paulus – sprekend over datgene waaraan je de Geest kunt herkennen – een nauw verband legt tussen het geloof in de Here Jezus en het beïnvloed worden door de Geest: niemand, die door de Geest geleid wordt, kan Jezus nog vervloeken. Trouwens, ziet heel het Nieuwe Testament de gave van de Geest niet uitsluitend gereserveerd voor de gelovigen? Hoe kan een zo bijbels theoloog als Calvijn dan toch op heel wat plaatsen in zijn werk spreken van de Geestesgaven waarmee God niet-christenen toerust? Zie bijv. zijn commentaar op Johannes 13:18.

Het antwoord op deze vraag ligt in het scherpe onderscheid dat Calvijn maakt tussen het scheppings- en het verlossingswerk van de drieënige God. Zie Institutie II, 2, 15-16. Hij wil niets afdoen aan het feit dat de werkzaamheid van de Geest, waardoor mensen het eeuwige leven ingaan, volgens het NT uitsluitend betrekking heeft op de kring van Christus' gemeente. Maar, aldus Calvijn, de Geest doet méér dan deel geven aan de verlossing. Hij waakt ook over de onverloste wereld en zorgt ervoor dat die kan voortbestaan, zolang de verlossing nog niet voltooid is. In zijn specifiek verlossende activiteit raakt Gods Geest alleen hen aan die aan Christus Jezus toebehoren (de binnenste cirkel), maar in zijn gerichtheid op de schepping houdt Hij de natuur in stand (de buitenste cirkel) en zorgt Hij voor de konsolidatie van de menselijke samenleving (de middelste cirkel). Voor wat betreft dat laatste wijst Calvijn op de beschermende werking die uitgaat

van wetenschap, cultuur en overheid; hij ziet daarin gaven van de Geest.

Wetenschap, politiek en cultuur

De in de kop van dit artikel aangehaalde tekst uit het boek Job is een opvallende bevestiging van Calvijns opvatting, dat bijbels gezien Gods Geest verantwoordelijk is voor bepaalde kwaliteiten in het menselijk leven, die welliswaar geen verlossingskracht hebben, maar wel voorwaarde zijn voor het in stand blijven van de samenleving. Wijsheid en onderscheidingsvermogen, pijlers onder de beschaving, gelden hier niet als de vrucht van levenservaring, maar als een gave van de Geest die Hij geeft aan wie Hij wil. Niet alleen de specifiek christelijke, maar ook de algemene wijsheid komt bij God vandaan. Vgl. Jesaja 28:23-29.

Ook bestuurlijke kwaliteiten zijn naar het inzicht van Calvijn aan de Heilige Geest toe te schrijven. Hij wijst op het optreden van de richters, die aan de vervulling met de Geest de bekwaamheid ontleenden om in de ernstig bedreigde samenleving van Israël orde op zaken te stellen. Koning Saul is voor hem een duidelijk voorbeeld van mensen, die niet delen in de specifiek verlossende werking van de Geest, maar wel door Hem worden toegerust om overheidsfuncties te bekleden, zodat de menselijke samenleving voor totale chaos wordt behoed.

Tenslotte zijn volgens Calvijn ook artistieke bekwaamheden, zoals de beeldhouw- en de schilderkunst, gaven van God, Institutie I, 2, 12. Hij beroept zich op Exodus 31:3-11 en 35:30-35, waar bericht wordt dat twee kunstenaars door de Geest begiftigd worden met wijsheid, inzicht en kennis, om zo met de vereiste creativiteit en vakmanschap de tabernakel te kunnen vervaardigen. Op grond van deze tekst waarschuwt hij ervoor, de rijke kulturele traditie van o.a. de klassieke oudheid, hoe vreemd die van God ook was, niet te veronachtzamen en te versmaden, Institutie II, 2, 16: wij zouden daarmee de Geest van God minachten en smaden! Institutie II, 2, 15.

De Dopers

Die waarschuwing moet gezien worden tegen de achtergrond van de doperse levensbeschouwing, die in de tijd van Calvijn als een machtige variant op de Reformatie velen bekoorde. Volgens de Dopers is de wereld waarin wij leven door de zonde zo volkomen ontvallen aan God, dat Hij er radikaal aan voorbij gaat in de schepping van een nieuwe wereld. Gods verlossingswerk heeft in wezen geen raakpunt met de in zonde gevallen schepping. Vandaar de neiging van de Dopers om grondig met deze wereld af te rekenen. Soms deden zij dat door met woest geweld de bestaande structuren en normen te vernietigen om in de plaats daarvan het Koninkrijk Gods met zijn volkomen nieuwe structuren en normen te vestigen. Daarvan is de chaos vol uitpattingen die Jan van Leiden in 1535 in Münster aanrichtte een beroemd voorbeeld. Soms deden zij dat door zich uit de wereld terug te trekken in het isolement van een stil geestelijk leven. Aan deze stroming is de naam van Menno Simons verbonden (1496-1561), van wie de (in grote afstand tot de haar omringende maatschappij levende) Amish-gemeenschap in Amerika – de EO zond op 6 augustus een documentaire over deze groep uit – een extreme erfgenaam is. In beide gevallen is er sprake van gering-schatting van het wetenschappelijke, kulturele en politieke leven: dat behoort tot de oude wereld waarvan God zijn handen heeft afgetrokken. Voor de Dopers is het ware leven in de Geest a-kultureel, a-wetenschappelijk en a-politiek. Het strekte voor de doperse evangelieprediker tot aanbeveling als hij niet had gestudeerd!

Het is stellig niet alleen Calvijns eigen begaafdheid als man van de wetenschap geweest, die hem hierop schimpend deed reageren: „Men is niet alreeds een geestelijk man wanneer men geen verstand van wetenschap heeft”. (Kommentaar op Psalm 71:15) Hij heeft in deze Doperse visie echt een aantasting gezien van de bijbelse boodschap, volgens welke de verlossing niet langs de in zonde gevallen schepping heengaat, als zou God het werk zijner handen laten varen en volstrekt opnieuw beginnen. Juist omdat Calvijn heeft vastgehouden aan Gods blijvende bemoeienis met zijn schepping kon hij de bestaande wereld, inclusief de klassiek/humanistische beschaving, positiever waarderen dan de Dopers, namelijk als een ordening van de samenleving waarin God ons genadig behoedt voor chaos en ondergang. Dat is heel wat anders dan dat hij er verlossing van verwachtte. Tegenover het Rooms-Katholicisme, dat uitging van een vloeiende overgang van deze bestaande wereld naar de nieuwe, benadrukte hij dat onze natuurlijke vermogens, hoezeer ook door de Geest geschonken, in geen enkel opzicht kunnen dienen als

voorbereiding op het Koninkrijk van God. Het is zo samen te vatten: in de beschaving van zijn dagen zag hij een genadige werking van de Geest, die het leven voor totale ontarding behoeft en zo ruim baan maakte voor het verlossingswerk van de Here Jezus.

Aktualiteit

Deze controverse tussen Calvijn en de Dopers is niet alleen van historisch belang. Nog altijd oefent de gedachte dat God de oude, bestaande wereld geheel passeert als Hij een nieuwe schepping tot stand brengt, aantrekkingskracht uit, zodat zij in kerk en theologie is terug te vinden. Net als in de 16e eeuw kan

G. v. d. Brink, Rotterdam

Pastorale Notities

Gedenkt uw voorgangers (2)

Volgens de heer Klei in Trouw vertelt prof. J. Kamphuis Sr. in zijn laatste boek, dat prof. C. Veenhof „weinig oorspronkelijkheid en zelfstandigheid bezat” en dat prof. Jager „nooit Gereformeerd is geweest”.

Ik reageer daarop in een kort stukje. Wat prof. Veenhof betreft: ik heb het in mijn studietijd (47-52) éénmaal meegemaakt dat een student op college een harde persoonlijke uitval deed naar de professor en hem diep beledigde. Die trok wit weg, zette toen zijn college zo goed mogelijk voort en vertrok onder grote stilte, zonder zich met één woord verdedigd te hebben. Ik ben ervan overtuigd dat prof. Veenhof, als hij nog kennis had kunnen nemen van bovengenoemd oordeel van prof. Kamphuis, zich gewond had gevoeld, maar niet had gereageerd. Wat hij wel deed – en bleef doen in die dagen – was dit: hij bleef ons, tegen de stroom op, vlammend waarschuwen voor een gereformeerde orthodoxie, waarvan men liefde, lankmoedigheid en barmhartigheid afgetrokken had, in de waan dat wat overbleef nog steeds orthodoxie was en geen kadaver.

Deze oorspronkelijkheid en zelfstandigheid werd door velen niet gewaardeerd. Wij waren er dankbaar voor.

Wat prof. Jager betreft: hij is dus nooit gereformeerd geweest. Ik vernam dat oordeel in mijn studietijd ook ten aanzien van prof. Herman Bavinck en het werd ook gefluisterd van prof. B. Holwerda. Maar ik heb tenminste één man

dat zowel een revolutionaire breuk met het bestaande opleveren als een zich terugtrekken uit de wereld.

Van het eerste is de sympathie die in sommige kerkelijke kringen in Nederland bestaat voor totaalweigeraars, een goed voorbeeld. Mensen, die vanuit gewetensbezwaren niet alleen weigeren om in militaire dienst te gaan, maar ook om de vervangende dienstplicht te vervullen, doen dat om de bestaande structuur zo radikaal als maar mogelijk is onder kritiek te stellen. Zij wensen op geen enkele manier van het door hen verfoeide systeem deel uit te maken en hopen een bijdrage te leveren aan opheffing er- ▶

gekend, die het daarmee grondig oneens was: prof. K. Schilder. Wij kwamen één en andermaal bij hem met de vrijmoedige vraag: „Professor, de beide exegeten (Jager en Holwerda) spreken anders dan de dogmaticus. Wat moeten we daarmee aan?”. Het betrof dan steeds kwesties die niet van belang ontbloot waren, b.v. de verkiezing. Prof. Schilder brak bij deze vragen uit in een glimlach: O nee, zo moesten de heren niet denken! Er bestond geen spanning tussen de docenten. Natuurlijk was er wel eens verschil van mening. Maar dat was juist mooi! De collega's bedoelden hetzelfde! Ze werkten samen in een sfeer van hartelijke verbondenheid en goede trouw. Op de door ons aangesneden zaak ging prof. Schilder dan nooit in.

Wij hadden er K. S. te liever om, maar om ons heen werd gefluisterd dat hij ook niet „goed” meer was en beschermd moest worden tegen zichzelf.

Prof. Jager deed blijkbaar dezelfde ervaring op als wij. Zie zijn warm gestelde artikel „Schilder als Collega” in het gedenkboek. Hoewel prof. Jager reeds bij het eerste contact een punt noemde, waarop hij met Schilder van mening verschilde, had hij van hem nooit anders dan vriendelijkheid ondervonden. Schilder eerbiedigde volstrekt Jagers verlangen naar vrijheid „zo ruim en breed als maar mogelijk was” binnen de gebondenheid aan Schrift en Confessie. „Hij was een goede vriend en een trouwe collega. Om van te houden”. „We waren het niet altijd eens. Maar we waren wel één. In de Here en in Zijn dienst” (blz. 47).

Hoe actueel is de apostolische vermaning, waarmee prof. Jager sluit: „Gedenk uw voorgangers, die U het Woord Gods gesproken hebben en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst van hun wandel”, Hebr. 13:7, 8.

van. Dat dit als revolutionair bedoelde optreden in diverse kerkgemeenschappen bijval vindt, wijst op dopers denken.

De studenten in Bangui hadden geen enkele affiniteit met een dergelijke opstelling; de combinatie van christendom en revolutionaire omwoeling van de maatschappij was hun volkomen vreemd. Maar met een zekere wereldmijding, die tweede manier van dopers christen-zijn, waren zij des te meer vertrouwd. Het is niet toevallig dat een aantal van hen afkomstig was uit *menonietische* kerkgemeenschappen! Verschillenden verklaarden dat in hun kerkelijk leven de gedachte wijdverbreid was, dat wetenschap, kunst, cultuur en overheidsgezag niets met God van doen hebben maar onder het beslag van de duivel liggen. Daardoor waren zij eraan gewend in de marge van de maatschappij te leven: wat had een christen in de politiek te zoeken? Sommigen onderonden zelfs vanwege hun theologische studie tegenwerking van de kant van bepaalde kerkelijke autoriteiten: wat moet al die geleerdheid in de gemeente? De Geest moet het doen!!

Het zal duidelijk zijn dat de theologie van Calvijn hen ook in dit opzicht als uitermate ter zake doend voorkwam. Daarover volgende week nog iets.

J. Stuij, Kampen

Catechese (1)

Hoe je het keert of wendt, niemand kan met enig recht beweren dat de catechese tegenwoordig stiefmoederlijk behandeld wordt.

Er is buitengewoon veel aandacht voor. Met inzet van veel manuren en geld wordt gezocht naar nieuwe wegen voor de catechese. Uitgevers beijveren zich om werkgroepen voor catechese van dienst te zijn met hun verfijnde drukapparatuur. Er is alle reden om ons over deze ervaring te verheugen. Her en der zijn catechetische centra en catechetische instituten van de grond gekomen. Werk- en beraadsgroepen zijn aan de slag gegaan, om van de catechese nog te redden wat er te redden is.

De herleving van de aandacht voor de catechese kwam bijna te laat. Het is ongeveer 10 jaar geleden dat er een geschrift verscheen onder de titel: „Er zijn nog katechisanten...” De veelzeggende puntjes wijzen op de snel naderende tijd dat er mogelijk geen catechisanten meer zullen zijn.

De catechisanten zullen nooit helemaal verdwijnen, want daar waar de belofte, gedaan bij het doopvont, serieus wordt genomen, daar zullen ook altijd catechisanten zijn. Maar het is wel de hoog-

ste tijd om te werken aan catechese methoden die passen bij de tijd, waarin de catechisanten leven.

Niet alleen in de „grote kerken” heeft men de noodzaak gezien van een nieuwe aanpak van de catechese, maar ook in de „kleine kerken”.

Ook in de Geref. Kerken Vrijgemaakt, de Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken is men aan de slag gegaan en niet zonder resultaat.

De Geref. Kerken Vrijgemaakt ontwierpen en realiseerden de methode „De Weg”, die vanaf 1987 vervangen wordt door „Ik Geloof”.

In de Chr. Geref. Kerken zag een „Wegwijzer in het veld van de catechese” het licht. Dit is het resultaat van het bezinningswerk van een Beraadsgroep Catechese.

Daaruit is het idee voortgekomen om een heel nieuwe methode op stapel te zetten. Al gauw na de start bleken ook binnen de Ned. Geref. Kerken pogingen gedaan te worden om tot nieuw catechisatie materiaal te komen. Uit een enquête was gebleken dat veel predikanten wekelijks hun eigen catechisatie materiaal moesten maken.

Toen zijn enkele Chr. Geref. en Ned. Geref. catecheten rondom de tafel gaan zitten en na wat stoeien over opzet en principiële uitgangspunten, groeide er een goede samenwerking.

Een redactie met medewerkers zet zich nu in voor het realiseren van de geheel nieuwe catechisatie methode „Rondom de Bijbel”.

De opzet is om in twaalf deeltjes het geheel van de leerstof aan te bieden, in een eigentijdse vorm.

Aangepast aan de verschillende leeftijden.

Behalve predikanten werken ook mensen uit het onderwijs mee. Zij zorgen voornamelijk voor de verwerkingsopdrachten en de illustraties.

Er zijn inmiddels drie deeltjes beschikbaar. Bij de aanvang van het nieuwe catechisatie seizoen komt er een vierde deeltje gereed.

Deel I –

De Bijbel (2e druk) – 12 tot 14 jaar (inmiddels ook vertaald in het Hongaars).

Deel 2 –

Het Oude Testament – 15 tot 17 jaar.

Deel 4 –

Leer ons bidden (Onze Vader) 12 tot 14 jaar (ook in het Hongaars vertaald).

Deel 7 –

De Kerkdienst – 12 tot 14 jaar. Over deel 7 de volgende keer meer.

September komt al weer dichtbij. Ik neem aan dat er meer catecheten zijn die werken met een meerjarenplan en dus al weten welke stof voor welke groep in het seizoen 1987-1988 aan de orde moet komen.

Voor hen die niet met zo'n meerjarenplan werken is het tijd om zich daarop te bezinnen en bij Buijten en Schipperheijn, Amsterdam de folder aan te vragen over „Rondom de Bijbel”. Tel. 020-236612. Het is stellig de moeite waard om te overwegen om helemaal op deze nieuwe en frisse catechisatie-methode over te gaan.

Mance ter Andere, Ede

Eenheid als Heelheid

In het begin van dit jaar is weer veel gezegd en geschreven met betrekking tot de kerkelijke verdeeldheid. Het is naar Gods wil dat christgelovigen één zijn. In dit verband wordt telkens weer verwezen naar Johannes 17: het „Hogepriesterlijk gebed”, „...opdat zij allen één zijn...”

In een gesprekskring bestaande uit gereformeerd-vrijgemaakte en nederlands-gereformeerde christenen heb ik enkele noties uit dit hoofdstuk aan de orde mogen stellen. Noties die in de christelijke traditie een bepaalde vulling hebben gekregen. Wellicht heeft het z'n nut die in een breder verband wat uit te werken. Ik zou dat stellenderwijs willen doen en vragenderwijs willen eindigen.

Begrip en vulling.

– *Eenheid*: „...opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader in Mij en Ik in U, dat zij ook in Ons zijn...”
Eenheid, traditioneel met een sterke nadruk op het *organisatorische*, terwijl hier van een *organische* eenheid sprake is.

– *Het eeuwige leven*. Daarbij kwam het accent veelal op het 'tijds'-aspect te liggen. Het is hier evenwel minder een zaak van *tijd* dan van *kwaliteit*: „Dit nu is het eeuwige leven, dat zij u kennen...”

– *De wereld*, opgevat als de afvallige

mensheid. Hier is de wereld evenwel ook *doelgroep*: „...opdat de wereld gelove...”

– *Waarheid*: „Uw Woord is de waarheid...” Waarheid, steriel opgeborgen, geconserveerd in een opgetekend

sneppersoedoeing : als oorsprongelijke (en enig juiste) bestaansnorm?

Vorm en Norm

God heeft deze wereld geschapen als zin-samenhang. Dit bestaanskarakter is „logisch” gevolg van het feit dat God Liefde is, dat Hij volstrekt Goed is. De geschapen structuren zijn aangelegd op het beantwoorden aan goede wetten en aan liefdesnormen. „En zie, het was zeer goed...”

De mens is daarin als ver-antwoordelijk hoofd geplaatst. Voorwaarde voor het welslagen van zijn opdracht is: vorm geven aan de geschapenheid – cultuur beoefenen – volgens de authentieke Norm. Eén met de Schepper in intentie. „Hij in ons en wij in Hem”. Heelheid van bestaan.

Dat geldt ten aanzien van het beheer van „de natuur”, dat geldt ook met betrekking tot het vorm geven aan de samenleving. Daarbij moet dan onmiddellijk worden gesteld, dat er geen contradictie mag binnensluipen in de benadering „de natuur” en die van het samenleven. Het samenleven van mensen voltrekt zich in het samen vorm geven aan het geschapene. *Er ligt een directe relatie tussen het (al of niet) hanteren van de Norm in het omgaan met elkaar en in het omgaan met de schepping.*

De wereld

Het authentieke kernbegrip in de geschapenheid is: *Zin*. Alles heeft zin (is zin, zegt „de” reformatische wijsbegeerte) binnen de Samenhang. Het kwaad wordt juist hierdoor gekenmerkt, dat het dit op God gerichte zin-karakter niet erkent, maar de vraag naar de *Zin* (de *Waarheid*) vervangt door die naar het *Belang*. In de relatie tot de ander betekent dit principieel: rivaliteit. In de relatie tot het geschapene, dat van de verantwoordelijkheidsuitoefening van de mens afhankelijk is gebleven: keiharde exploitatie, wat uitmondt in roofbouw, vervuiling, riskant experiment, vernietiging. De bezoldiging van de zonde is, ook in dit opzicht, de dood. De wereld is de „tegencultuur van het Belang”. Ze botst wel voortdurend tegen de werkelijkheid van Gods Norm op: Wie zich niet aan de *Waarheid* stoort, ondervindt (vanzelfsprekend) de gebrokenheid.

Gelovigen willen in de *Waarheid* wandelen. Zij zijn gericht op *Heelheid*. Zij willen leven volgens de authentieke Norm. En dat merk je! Ze functioneren

sanerend, heilbrengend, helend. Dáarmee toon je het ongelijk van de wereld aan. Het leven krijgt kwaliteit. Het krijgt de geur van volmaaktheid, van het „eeuwige leven”. Dat heeft overtuigingskracht: „...opdat de wereld gelove...” Dat alleen kan ook de jeugd van de kerk in elke generatie weer overtuigen.

Gerichtheid op Heelheid

Christenen zijn betekend in de relatie tot de ander: afzien van het Belang, afzien van rivaliteit, maar 'naaste' zijn. Dat is niet maar streven naar een betere verhouding om de verhouding, want dan gaat het ten diepste toch om het eigen wel-bevinden, toch weer om het eigen belang. Het is weer willen staan in een zin-relatie. En om daar wezenlijk gestalte aan te geven, moet je zicht krijgen op de bedoeling van de Zingeveer: *Heelheid* in *Liefde*, *Authentiek* functioneren. In universele omvang.

Een christen ziet in zijn simpele naaste zijn almachtige Schepper. En in de ander is ook de hele geschapenheid gecompriemd. Schepper en geschapenheid gespiegeld in elk individu.

En als het een 'verloren' individu is, dan is dat het geval omdat het buiten het zinverband is geraakt. En het zou zo geweldig zijn als dat veranderde. Daar kunnen engelen in de hemel zich over verheugen.

Maar hoe krijg je in een wereld waarin het Belang de dynamiek bepaalt, in een wereld die „in al haar delen zucht onder de zinloosheid” ooit weer grip op *heelheid*? Ofwel: Hoe beërven we het eeuwige leven?

Onze Schepper houdt nog altijd vast aan Zijn goede Norm, Hij stelt zijn *Waarheid* als enige mogelijkheid voor wezenlijk leven, voor het bereiken van zin. Een synthese van goed en kwaad levert geen zin op.

Maar Hij die in *Liefde* schiep, die *liefde* is, reikt ons het Middel tot Verlossing aan. Iemand! Iemand die weer authentiek gehoorzaam was.

„Alzo lief heeft God de wereld gehad...” De Zoon van zijn liefde. Hij geeft de wereld in beginsel de *Zin* terug. Hij verklaart zalig wie zijn bestaan zoekt „in Hem”. „Hij in ons en wij in Hem”.

Dat geeft de positie aan van uit-de-wereld-gekozen en voor-de-*Waarheid*-kiezende mensen. Mogelijkheid tot behoud. Uitzicht op het „Eeuwige leven” = het goede leven. Heel. In organische eenheid met Hem, als ranken aan een wijnstok, als leden van Zijn lichaam. Gericht op eenheid met alle gekozenen. En zo: gericht op *heelheid* van de gehele geschapenheid.

Het functioneren van de Gemeente

De gemeente van Jezus Christus is evenals andere sociale categorieën

vooral ook een gewoon samenlevingsverband. Daar is niet iets minderwaardigs mee gezegd. Het houdt simpelweg in, dat ook, dat juist (!) de Gemeente gebonden is aan de goede Norm voor het samenleven.

Dat betekent bijvoorbeeld dat de leden ervan hebben te streven naar optimalisering van het functioneren en dat ze hebben te zorgen voor een adequate vormgeving.

De Gemeente een gewoon samenlevingsverband. Maar ook een heel bijzonder: Een levend voorbeeld in een ten dode gedoemde wereld. Een voorbeeld in het concretiseren van de authentieke Norm in het 'heden'. Daar zitten twee kanten aan: Vasthouden aan het Woord, aan de Norm. En er naar leven! De twee kenmerken van de ware kerk.

Actuele vragen

Ik eindig met het opsommen van een aantal vragen die de Gemeente van Christus zich, naar mijn mening, in onze dagen, met het oog op een goed functioneren zeer nadrukkelijk heeft te stellen:

- Welk 'denken' bedreigt vandaag de dag ons geestelijk klimaat en hoe wapenen we ons daartegen?
- Welke boodschap (welke antwoorden) hebben we met betrekking tot de actuele problematiek?
- Op welke wijze kunnen we gericht sanerend bezig zijn naar de wereld toe?
- Hoe onderkennen we bij onszelf en bij de broeder/zuster het gericht zijn op het Belang (status, macht, bezit) en hoe helpen we elkaar om in het goede spoor te blijven?
- Hoe voeden we onze kinderen op tot weerbare christenen?
- Wat is de maximale omvang van een 'werkbare' gemeente?
- Hoe komen binnen de Gemeente de van God ontvangen gaven tot optimale ontwikkeling en tot optimaal 'rendement'?
- Hoe optimaliseren we de Verkondiging. En hoe richten we de eredienst in?
- Op welke wijze wordt in het contact met andere Gemeenten van Christus de *heelheid* van het volk van God gediend?
- Welke organisatie-/relatievormen zijn de meest geëigende?

De antwoorden kunnen variëren. Immers, situaties kunnen verschillen. En de ene Gemeente is de andere niet. Flexibiliteit is bij het gericht zijn op organische *Heelheid* een vanzelfsprekendheid. Daar mag (een streven naar) organisatorische eenheid geen afbreuk aan doen.

Terloops.....

Allen tegen één

De geschiedenis van Sodom en Gomorra is wel bekend. er komen twee engelen bij Lot en deze vraagt hen bij hem te overnachten. Lot maakt er een feestje van en dan komen opeens de jongens en mannen van de plaats bij hem aan de deur en vragen Lot de twee vreemden aan hen uit te leveren. Het gaat me nu niet over de bedoeling van hun verzoek. Die is wel duidelijk. Opvallend is het echter, dat de bijbel vertelt, dat alle mannelijke inwoners van Sodom aan de deur staan en het blijkbaar helemaal met elkaar eens zijn. Eensgezind spannen ze samen, als het gaat om de gasten van Lot in hun macht te krijgen. Onderling zullen ze best eens ruzie hebben gehad, maar op dit moment zijn alle verschillen vergeten.

In geheel andere situaties uit de bijbel zien we vaak hetzelfde gebeuren. Ik denk aan Mattheüs 22:15 e.v. De farizeeën willen Jezus er in laten lopen. Ze gaan er echter niet zelf op af, maar zoeken contact met de Herodianen. Dat doen ze echter via hun leerlingen. De Herodianen waren bevriend met de romeinse overheid en alleen daarom al moesten de farizeeën van die Herodianen niets hebben. Nu het er echter om gaat Jezus in een val te lokken, vergeten ze hun gevoelens. Het doel heiligt de middelen.

En zo komt men dan bij Jezus met de vraag, of het geoorloofd is de keizer belasting te betalen. Ze denken, dat Jezus met deze vraag geen kant op kan. Als hij 'ja' zegt, dan kan Hij bij het volk geen goed meer doen. Zegt hij echter 'neen', dan staan de Herodianen er bij om het aan de

romeinen door te geven. Zo zoeken de farizeeën naar eendracht en ze denken Jezus in hun macht te hebben.

Jezus is echter niet in de war. Hij vraagt om een munt, waarmee belasting moet worden betaald. Een romeinse munt dus, waarvan de farizeeën openlijk leerden, dat die niet geldig was. Jezus vraagt de leerlingen echter Hem zo'n munt te tonen. Ze moeten dat wel doen, want de Herodianen staan er bij. En zo komt de kunstmatige eendracht hen duur te staan. Ze halen een romeinse munt te voorschijn en de volgende vraag van Jezus maakt het hen nog moeilijker. Wiens afbeelding staat er op de munt? Natuurlijk die van de keizer.

Dat is een pijnlijk moment voor de leerlingen van de farizeeën. Ze hebben een kuil gegraven voor Jezus, maar vallen er zelf in. Ze moeten wel antwoorden, dat op de munt de beeltenis van de keizer staat. De reactie van Jezus is duidelijk. Geef die munt dan terug aan de keizer, in jullie zak hoort die niet thuis. Maar onverwacht gaat Jezus verder: geef

God eveneens wat van Hem is. In deze paar woorden laat Jezus aan de leerlingen van de farizeeën zien, dat ze bezig zijn God te bestelen. Ze zijn bezig de mens, die God naar Zijn beeld maakte, naar zichzelf toe te trekken en van God af te trekken. Zelfs zijn ze op weg de Mensenzoon, hét ware beeld van God, voor zich op te eisen en Hem weg te werken. Eendrachtig spannen ze samen: farizeeën, wetgeleerden, herodianen en romeinen om zich van Jezus te ontdoen. Als het er om gaat Hem te vangen, vallen allerlei verschillen voor hen weg.

Geef aan God wat van Hem is! Ze luisteren niet. Jezus gaat straks de weg op van de volledige ontmenselijking. Hij wordt aan handen en voeten gebonden om gekruisigd te worden. God raakt Zijn Zoon kwijt en de Zoon raakt Zijn Vader kwijt. Maar – en dat hebben de farizeeën niet dóórzien – langs die weg kan de mens weer op Zijn God gaan lijken. Want de ontmenselijke Heer staat op en leeft verder. En zó wordt het: één voor allen!

M. de Jonge, Voorburg

Boekbespreking

Eben-Haëzer
in de geestelijke strijd.

„We beseffen niet half hoe groot die verlossing des HEREN (nl. in Afscheiding en Doleantie) is geweest. Hoe groot die zegen is, dat in het kerkelijk leven weer gevraagd wordt naar 's Heeren ordinantiën voor de kerk” – een citaat uit de jongste brochure van „Gereformeerd Schoolblad”. Deze bevat een overdruk van 3 artikelen van de heer A. Janse, resp. uit 1930, 1928 en 1937. In het eerste laat hij zien hoe „Eben-Haëzer” – tot hiertoe heeft de HERE ons geholpen – een getuigenis is van Gods hulp, waardoor Israëls vijanden, de Filistijnen, verslagen waren (1 Sam. 7:12). Van daaruit tekent hij hoe in de geschiedenis van de christelijke kerk steeds weer diezelfde vijandschap het werk Gods heeft belaagd: de „geest der eeuw” met zijn verleidingen tot wereldgezindheid of tot een godsdienstigheid, die van de HERE afleidt. Fel was die strijd, bijv. in de reformatietijd, 17e eeuw. Luther en Calvijn ondervonden dat en onze vaders, die vervolgd werden en soms de brandstapel vóór zich zagen. Wederopers, humanisten, roomse kerkvorsten, allen vielen de gemeente Gods aan. Maar de HERE waakte over haar en gaf uitkomsten. Telkens opnieuw – en dat is de betekenis van de kerkgeschiedenis – kunnen we Zijn

werk opmerken en met een „Eben-Haëzer” getuigen van zijn redding. Zó was dat ook toen de generatie van 1930 dit artikel las. Een waarschuwing tegen het Barthianisme en de ook in onze kringen opkomende schriftkritiek, tegen wereldgelijkvormigheid, tegen wetenschapsverheerlijking. De jongeren konden zich toen in hun jongelings- en meisjesverenigingen wapenen tegen de vijanden door schriftonderzoek en studie van de geschiedenis.

Ook voor vandaag is dit artikel heel actueel en het is te prijzen dat het, samen met twee gelijksoortige, opnieuw uitgegeven is. De aanvallen van de vijanden nemen toe in omvang en intensiteit. Merken we nog op hoe velen „geloofsbeleving” zoeken buiten de gemeenschap van de kerk? Hoe anderen onder de klem van Gods goede geboden trachten uit te komen en eigen normen daarvoor in de plaats stellen? Hoe godsdienstig enthousiasme de echte „vreze des HEREN” tracht te verdringen? Onderkennen we die vijanden en kunnen wij, kunnen onze jongeren, wapens vinden om ze tegen te staan? Deze brochure kan daarbij goede diensten bewijzen. Een duidelijk gemis, althans voor de hedendaagse generatie, is m.i. dat voor hen de brug tussen brochure-inhoud en tegenwoordige tijd moeilijk te vinden is.

De artikelen hebben namelijk duidelijk relatie met de situatie in de Gereformeerde kerken, zo rond 1920/1930. En die is sterk veranderd. De toen gesloten, ietwat beschermde gereformeerde levenskring is sindsdien opengegooid. De afval heeft op onvoorstelbare ma-

Ook u kunt
OPBOUW
financieel steunen
door lid te worden
van de Persvereniging
(zie onder kolofon).

nier om zich heen gegrepen. Velen hebben de kerk de rug toegekeerd, zijn helemaal vervreemd van Gods Woord. En dan is het gevaar dat de binding tussen brochure-inhoud en vandaag niet duidelijk gezien wordt. Dan zal bijv. het derde artikel uit deze brochure alleen maar als een tekening-van-het-verleden gelezen worden.

In dat stuk gaat het nl. over de stichting en ontwikkeling van de Vrije Universiteit, die een werkplaats zou zijn van waaruit de strijd met de ongelovige wetenschap gesteund zou worden. De HERE gaf deze inrichting in Zijn gunst, gaf mannen die Hem daar konden dienen, gaf studenten aan wie de weg in het wetenschappelijk werken gewezen werd. Dat was 50 jaar geleden nog zichtbaar en kon toen met een „Eben-Haëzer” dankbaar ontvangen worden.

Maar nu? Hoewel we niet over het hoofd mogen zien dat daar nog broeders in deze zin werken, vertoont de universiteit als geheel niet meer het beeld van hoe je op christelijke wijze wetenschappelijk bezig kunt zijn. Integendeel, werk en opleiding aan deze universiteit verschillen praktisch niet met die van de openbare universiteiten. De vijand dringt hoe langer hoe meer op en het „Eben-Haëzer” is vrijwel verdrongen. We moeten dat opmerken. Het behoort ook onze jongeren aangewezen te worden, lijkt me. Want wat weten ze van de betekenis van Afscheiding en Doleantie, van de ontwikkelingen van de laatste 50, 60 jaar, gemeten naar schriftuurlijke normen? Waar is de vijand bezig en hoe hem te onderkennen? Behalve voor huisvaders een grote taak voor onze predikanten en onderwijzers. Daarvan zou m.i. ook iets in dit boekje aangeduid hebben moeten zijn; het zou de waarde ervan en de hanteerbaarheid in bredere kring vergroot hebben.

Tenslotte: het boekje is verkrijgbaar door overmaken van f5,05 op giro 80.00.93 van de Rabobank te Heino, t.g.v. rekening nr. 32.71.50.602 t.n.v. J.L. Struik. Doelmatiger is echter f12,- over te schrijven en daarmee een abonnement op de hele jaargang te nemen, 4 brochures.

—o—

„Geen twee of drie kerken”, brochure van J. C. van Rietschoten (72 blz.).

Met deze brochure in handen zijn we te gast in de kring van de vrijgemaakte kerken. Daar blijkt al vele jaren een discussie gaande te zijn over „het adres van de kerk”: zijn er in één plaats één of méér ware kerken? De lezer proeft direct dat hier artikel 29 van de Ned. Geeloofsbelijdenis aan bod komt.

Prof. Douma (Kampen) heeft geschreven dat „onze confessie onderscheidt de ware en de valse kerk”, „maar ze zegt nergens, dat er in één

plaats slechts één adres van de kerk is”.

Dit nu valt de schrijver van het boekje heftig aan; hij deed dit reeds eerder in „De Reformatie”, maar kreeg voor zijn betogen kennelijk onvoldoende plaatsruimte, zodat hij in genoemde brochure breed op deze zaken ingaat. Een tweede (uitgebreide) druk verscheen daarvan. Als ik de schrijver goed versta, gaat het hem niet in de eerste plaats om het „één plaats, één ware kerk”; hij legt veel meer de vinger bij het z.i. onterechte beroep dat prof. Douma deed op uitlatingen van prof. Schilder, op een onjuist citeren uit Calvijn's Institutie en op wat anderen in de loop van de tijd terzake hebben beweerd.

Polemiek, tot en met. Ze roept herinneringen op aan het gebeuren rondom de vrijmaking en in de jaren daarna. Ze nodigt niet tot lezen. Niet alsof discussie geweerd zou moeten worden, maar *waarover*, handel je dan?

Het onderwerp is van grote betekenis, maar laten we er dan over spreken zoals de Heer van de kerk dat deed. Over het horen van Zijn Woord en het doen ervan. Over gehoorzamen en niet gehoorzaam zijn. Ook in zaken van het kerkelijk samenleven.

Zó legt de schrijver het zijn lezers niet voor. We komen in de ruim 70 bladzijden nauwelijks enig onderwijs, rechtstreeks uit de Schriften, tegen. Wel een tot en met uitpeuren van wat de belijdenis zou zeggen. Maar waar deze spreekt over Gods werken-in-de-tijd, gaat de auteur van de brochure de weg op van een belijdenis, die dogmatisch-wetenschappelijk vastlegt wat we zouden moeten geloven.

De brochure is voor de prijs van f9,75 verkrijgbaar bij de schrijver, wiens adres is: Kloosterplantsoen 157, 2985 SE, Ridderkerk. Zijn gironummer is 244 99 78 en het telefoonnummer 01804-31016.

Redaktie Ontving

Drs. A. G. Knevel e.a., *Het gezag van de bijbel*, Verkenningen in de Hermeneutiek. Theologische Verkenningen, serie: Bijbel en exe-gese. 193 blz., f27,50; uitg. J. H. Kok, Kampen in samenwerking met de Evangelische Omroep.

Dr. J. Plomp, *Een kerk in beweging*. De Gereformeerde Kerken in Nederland na de tweede wereldoorlog. 206 blz., f27, 90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Ds. C. G. Geluk, *Hoe houden we de jongeren bij de kerk?* 125 blz., f14,90; uitg.: J. H. Kok, Kampen in samenwerking met de hervormd-gereformeerde jeugdbond, Bilthoven.

Søren Kierkegaard, Een kennismaking door een keuze uit dagboekteksten, brieven en werken. Samengesteld, ingeleid en toegelicht door Maria Veltman. 218 blz., f29,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Kolofon

Redaktie:

T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redaktie:

Ds. K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadm.:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Telefoon 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs

(bij vooruitbetaling):
f50,- per jaar of f26,50 per half jaar. Voor studenten f40,- per jaar. Buitenland f70,- per jaar of f95,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Telefoon 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Elke dag met God. Dagboek. Internationale Bijbelbond, Culemborg-Brussel. 382 blz., zonder prijsopgave. Uitg. IBB, Postbus 352, Culemborg.

De realiteit van Cees Flokstra, geschreven door M. Coenraads. 21 blz., f6,75 (inkl. verzendkosten), te bestellen door overmaking op postgironummer 1416759, t.n.v. Cees Flokstra, Apeldoorn, o.v.v. „de realiteit van Cees Flokstra”.

Drs. K. Exalto, *Het avondmaal in de praktijk*. Serie Pasmunt. 70 blz., f10,-; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Dr. M. Dijkstra, *Ezechiël I*. Een praktische bijbelverklaring. Serie: Tekst en toelichting. 245 blz., f37,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

H. J. J. Feenstra, *Was Abraham gereformeerd?* Woord en wereld 4. 64 blz., f13,95; uitg. Woord en wereld, Postbus 195, 3850 AD Ermelo.

Inge Oostdijk, *Ga je mee naar de kerk?* 91 blz., f17,50; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

Belijden de weg tot eenheid. Een Appèl met perspectief. 24 blz., f5,-; verkrijgbaar bij adm. van „Woord en Geest”, Weimansweg 21, 3075 MJ Rotterdam, tel. 010-4840074.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Ede

Het scribaat berust thans bij: J. ter Velde, Anna van Burenlaan 17, 6713 NH Ede, tel. 08380-14779

Aan alle zusters van de Nederlands Gereformeerde Kerken

Ongeveer begin juni j.l. heeft u in dit blad onze eerste aankondiging van de Vrouwencontactdag 1987 kunnen lezen.

In deze berichtgeving verzochten wij u de datum van 10 september a.s. alvast te noteren.

Via een bericht, dat wij aan alle kerkeraden van de Nederlands Gereformeerde Kerken als ook aan alle nog bestaande vrouwenverenigingen deden toekomen, heeft u nog uitvoeriger over onze jaarlijkse ontmoetingsdag kunnen vernemen. Intussen nadert 10 september met rasse schreden en wij hopen dan ook, dat genoemde datum dik omrand in uw agenda staat en dat u inmiddels met een blijde en gespannen verwachting naar deze tot goede traditie geworden dag uitkijkt.

Wij herhalen nog even de belangrijkste mededelingen: Ds W. G. Rietkerk spreekt over het onderwerp: „De leiding van God in ons leven”. Aanvang van de bijeenkomst is 10.30 uur, terwijl de kerk vanaf 9.30 uur open is. Vanaf dat moment staat de koffie met cake, door een groot aantal Amstelveense zusters gebakken, voor u klaar. Het programmaboekje is in de hal van de kerk verkrijgbaar voor de prijs van f10,- (de door de koster van de kerk verzorgde lunch is hierbij inbegrepen). Overigens is de soep dit jaar door iets gemakkelijkers, maar zeker iets net zo lekkers, vervangen!

Plaats van de bijeenkomst: Immanuëlkerk aan de Stationsstraat, op 2 minuten loopafstand van het N.S.-station, Ermelo.

I.v.m. de voorbereidingen nog een *dringend* verzoek: wilt u vóór 1 september a.s. aan één van onderstaande adressen laten weten of wij op u mogen rekenen resp. met hoeveel dames uit uw gemeente u denkt te komen?

Bij voorbaat onze dank voor uw medewerking in deze! Graag besluiten wij met een hartelijk tot ziens op 10 september D.V.!

De voorbereidingscommissie: G. Waaning-Louw, Watercirkel 59, 1186 LP Amstelveen, tel. 020-414490.

A. Borgman-de Graaf, Schumanflat 90, 1422 EZ Uithoorn, tel. 02975-66771.

Bart, 4e jrs HTS-er, zoekt

Kamer in Eindhoven

voor periode 1-9 '87-1/2 '88
Weekends afwezig.

Tel. 030-762774

stichting
evangelische
hogeschool

De EH biedt nu de mogelijkheid om één jaar het programma

MAATSCHAPPIJLEER

te volgen, dat opleidt tot het staatsexamen MO-eerste graads maatschappijleer.

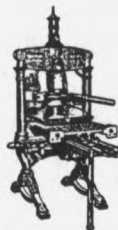
Vul nu uw bevoegdheden aan:

De colleges eerste graads Maatschappijleer zijn toegankelijk voor bezitters van het eerste graads MO-diploma Geschiedenis, Aardrijkskunde of Economie en voor hen, die aan het laatste jaar van genoemde studies begonnen zijn.

De colleges beginnen op D.V. maandag 21 september (bij voldoende belangstelling). Vraag snel informatie aan: Evangelische Hogeschool, MO-opleidingen, postbus 957, 3800 AZ te Amersfoort. Tel.: 033-621731 (secr. mevr. L. C. Kunst).

● Plaats uw familieberichten in dit blad

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukwerk

Neem zelf een abonnement

U hoeft er
niet
(volledig)
achter te staan
om er (toch)
voor te zijn.

Opbouw voor mij

☐ kennismakingsnummers

☐ abonnement

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.